

Bekämpningsplan för jätteloka

i Bergslagens kommunaltekniks verksamhetsområde

Bild Wikipedia: [GerardM](#) at [nl.wikipedia](#)

Sammanfattning

Jättelokan är en införd växt som sprider sig lätt och växer i stora bestånd som konkurrerar ut andra arter. Jättelokans växtsaft innehåller ett gift som kan orsaka utslag och allvarliga brännskador hos människor eller djur. På grund av dess spridningsförmåga och påverkan på människor behöver bekämpningen av arten samordnas inom kommunernas gränser. En bekämpningsplan samt information för markägare behövs för en effektiv kontroll av jättelokans spridning. Kommunerna har en viktig roll i att samordna åtgärderna mellan markägarna där växten förekommer. Med bekämpningsplanen som underlag kan länsstyrelsen besluta om vilka åtgärder en fastighetsägare eller nyttjanderättshavare ska vidta för att bekämpa jättelokan på fastigheten.

Innehåll

Bekämpningsplan för jätteloka i Bergslagens kommunaltekniks verksamhetsområde 1

1.	Bakgrund och problembild.....	3
1.1.	Vad är Jätteloka?.....	3
1.2.	Vilka arter kan jätteloka förväxlas med?	3
1.3.	Etymologi	3
1.4.	Ekologi och spridning.....	4
1.5.	Hälsorisker	4
1.6.	Påverkan av naturmiljöer och biologisk mångfald	5
1.7.	Erosionsproblematik.....	5
1.8.	Ekonomiska effekter	5
2.	Syfte	5
3.	Utbredning.....	6
4.	Bekämpningen av jätteloka	6
4.1.	Vikten av samordning	6
4.2.	Metoder för bekämpning av jätteloka.....	6
4.2.1.	Mekanisk bekämpning.....	6
4.2.1.1.	Slåtter.....	6
4.2.1.2.	Bete	7
4.2.1.3.	Rotkapning och uppgrävning	8
4.2.1.4.	Jordbearbetning.....	8
4.2.2.	Kemisk bekämpning	8
4.2.2.1.	Herbucid.....	8
4.2.2.2.	Salt eller ättika.....	9
4.3.	Tidpunkt	9
4.4.	Val av metod.....	9
4.5.	Prioritering.....	9
4.6.	Fel i bekämpning som ska undvikas	9
5.	Handlingsplan och strategier.....	10
5.1.	Planens omfattning	10
5.2.	Planering av åtgärder	10
5.3.	Information till markägare och allmänhet.....	10
5.4.	Datahantering och utvärdering	10
5.5.	Projekt	10
5.6.	Tidplan	10
6.	Ansvar.....	10
6.1.	Arbetsdelning	11
6.2.	Arbetsmiljö.....	11
6.3.	Rutiner	11
7.	Lagstiftning.....	11
8.	Resurser och kostnader	12
9.	Källförteckning och länkar	12

1. Bakgrund och problembild

Jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*) är en införd växt, som ursprungligen kommer från Kaukasus och infördes som prydnadsväxt i Sverige under 1800-talet. Sedan dess har arten förvildats och naturaliserats. Den stora fröproduktionen bidrar till att spridningen av växten går snabbt och andra arter konkurreras effektivt ut. Sådana arter kallas man för **invasiv**. Speciellt jätteloka kännetecknas av en ihållande aggressiv utbredning.

På grund av dess spridningsförmåga utgör jättelokan ett **hot mot** värdefulla **naturområden och biodiversiteten**. Jättelokan vissnar under vintertid vilket gör att marken blir bar och **erosionen** kan öka. Jättelokan växer ofta i närhet av vattendrag. När den vissnar frigörs näringsämnen som kan bidra till övergödning av sjöar och vattendrag.

Jättelokan har en **växtsaft** som **innehåller** ämnen som påverkar hudens känslighet för solljus, så kallade **furokumariner**. Om människor vistas i solen efter kontakt med växtsaften kan **utslag och brännskador** uppträda på huden. Utslaget kommer ofta först efter flera timmar så att exponeringen kan fortsätta under en lång tid och förvärra situationen. Särskild utsatt är barn som leka i bestånd med jätteloka eller med de stora maffiga bladen eller stjälkarna.

Jättelokans biologi i kombination med risker för människans hälsa, ekosystemen, den biologiska mångfalden samt ekonomiska konsekvenser **kräver samordnade bekämpningsåtgärder** under flera års tid.

1.1. Vad är Jätteloka?

Som jätteloka betecknas **flera arter**. Förutom den som vi beteckna som jätteloka här (*Heracleum mantegazzianum*) är det *H. sosnowskyi* och *H. persicum* (som kallas för "Tromsø-palm" i Norge). Gemensamt har alla storleken och problembilden. Hitintills har bara *Heracleum mantegazzianum* påträffats i vårt geografiska område. Fortsättningsvis behandlas därför enbart denna art under namnet jätteloka i bekämpningsplanen.

Jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*)

Mest i ögon fallande är jättelokans väldiga storlek. Med två till fyra meter är det den största örtartade växten som växer på friland i Sverige. Jämfört med den liknande och närbesläktade inhemska björnlokan är den tydligt större i alla sina delar, stjälk, blad och blomsamlingar. Jättelokans vita, något välvda blomflockar (botanisk: dubbel flock) blommar juli till augusti och kan bli en halv meter i diameter. Bladen kan bli 1 meter breda och den ihålliga stjälken 10 cm i diameter. Den något förgrenade 30-50 cm stora pålroten likar palsternacka.

1.2. Vilka arter kan jätteloka förväxlas med?

Det finns många flockblomstriga växter (*Apiaceae*) i Sverige, mest lik jättelokan är den inhemska björnlokan (*Heracleum sphondylium*) med underarter.

Björnlokan är dock mindre i alla sina delar och blomflocken blir bara två till tre decimeter breda. Björnlokans blad är till skillnad från jättelokans stora mycket spetsflikiga blad sammansatta, vilket ger intryck av mycket mindre blad. Andra arter som ibland förväxlas kan vara kvanne eller spenört. De inhemska arter ska inte bekämpas.

1.3. Etymologi

Släktnamnet "*Heracleum*" användes av Linné 1753 för dagens släkte, men redan under de gamla grekernas och romerska tid användes begreppet "panakes heracleion" för en medicinalväxt (THEOPHRAST (371–287 f. Chr.), PLINIUS (1. Jh. e. Chr.)). Det spekuleras i att denna

medicinalväxtens verkan ska ha upptäckts av Heros, Herakles eller Herkules. Därav blev namnet "Heracleum".

Med artnamnet "mantegazzianum" hedrar botanikerna Sommier och Levier, som var först med att beskriva arten vetenskapligt, den italienske läkaren och antropologen Paolo Mantegazza (1831-1910).

För jättelokan används även synonymen "*Heracleum giganteum*" som i likhet med det svenska namnet syftar på dess väldiga storlek.

1.4. Ekologi och spridning

Jättelokan är två till flerårig ört som blommar och säter frö endast engång för att sedan dö (botanisk: monokarp). Under optimala förhållanden gro plantan första året och samla kraft i en allt större bladrosett. Tillväxtanlaget sitter strax under markytan. Efter vintern växer jättelokan snabbt till en stor planta med flera blomflockar och producera i snitt 20 000 frön. Enskilda plantor kan också producera mer än 100 000 frön.

Är förhållandena mindre gynnsamma som t.ex. i skuggiga lägen eller om växten klipps ner innan frösättning kan jättelokan leva under flera år innan den samlat på sig kraften för att gå i blom.

Hos jättelokan mognar ståndarna på plantan tidigare än pistillen (botanisk: proterandri), men mognaden överlappar. Detta har till följd att även enskilda plantor kan sätta frö om även i mindre omfattning (~50%). Antalet frön på en enda planta är tillräckligt stor för att ge upphov till en snabb beståndutveckling.

Merparten av fröna sprids i en radie på 4 meter och de flesta är kortlivade. De befinner sig i de översta 5 cm i markytan och utvecklar grobarheten efter första vintern. I en del av fröna hämmas dock grobarheten och de ligger i dvala en längre tid (botanisk: dormans). Fröna kan alltså finnas kvar i jorden och vänta på att gro i uppemot tio år. Detta är av betydelse om förhållandena blir gynnsamma för fröbanken efter några år.

Fröna kan spridas via vattendrag, fastnar i päls på djur, blåser över is eller snöytor eller flyttas med jorden (grävarbeten) till ny gynnsam plats.

1.5. Hälsorisker

Jättelokan har en växtsaft som innehåller ämnen som påverkar hudens känslighet för solljus, så kallade furokumariner. Om man efter kontakt med växtsaften utsätter huden för solljus kan

Utslag. Eksem med blåser på armen av en fyraåring orsakad av solljus i samband med kontakt till växtsaft av jätteloka

© [Dermatologisk afdeling, Odense Universitetshospital](#)

utslag och brännskador uppträda på huden. Dessa kan bli stora och smärtsamma. Besvären kan kvarstå i veckor, eventuellt kan det bli även ärrbildning och mörkfärgning av huden. Besvären kan komma efter 1-2 dagars fördröjning. Furokumariner även kallad furanokumariner är giftiga i samband med UVA- och UVB-strålning. Furokumariner skadar på två sätt. Substansen är dels fotosensibiliserande/fototoxisk dels cancerogen.

Under inverkan av UV-ljus kan furokumariner ingå bindningar med arvssubstansen, DNA, och leder till irreversibla skador (cross-linking) och är därmed cancerframkallande.

Åtgärd vid kontakt: Tvätta med tvål och vatten. Skydda huden mot solljus under en vecka även om lokala symtom saknas.

Vid symtom kontrollera risken hos Giftinformationscentralen.

1.6. Påverkan av naturmiljöer och biologisk mångfald

Jättelokan konkurrerar effektivt ut andra växter och är därmed ett hot mot värdefulla naturområden. Genom en snabb tillväxt av de enorma bladen skuggar jättelokan ut annan vegetation och områden där växten bildar täta bestånd blir fattig på andra arter. Bestånden kan bli så pass stora att de påverkar hela naturmiljöer.

1.7. Erosionsproblematik

Jättelokan vissnar under vintertid vilket gör att marken blir bar och erosionen kan öka. Jättelokan växer ofta i närhet av vattendrag. När den vissnar frigörs dessutom näringsämnen som kan bidra till övergödning av sjöar och vattendrag. Erosionen längs vattendragen kan dessutom påskynda spridningen av frön längs med vattendraget.

1.8. Ekonomiska effekter

Jättelokan genererar stora kostnader för samhället framöver i form av sjukvårdskostnader, minskade fastighetsvärden, erosionsskador samt omfattande åtgärdsbehov. Påverkan på människans hälsa och värdefulla naturmiljöer är ovärderliga i sammanhanget. I takt med att bekämpningen lyckas kommer kostnaden för åtgärderna att minska.

BKT har tidigare år haft kostnader för bekämpning av jättelokan. Åtgärden har dock inte varit tillräckligt ihärdig och konsekvent över tid.

Med en samordnad bekämpningsplan och tidiga insatser både under säsongen och i beståndets utveckling kan kostnaderna sänkas över tid.

För bekämpningsåtgärder där inte kommunen är markägare, väghållare eller spårhållare får respektive markägare, väghållare/spårhållare eller nyttjanderättshavare bekosta åtgärden.

I mån av resurser kan BKT utföra bekämpningsinsatser på uppdrag och bekostnad av fastighetsägaren. Detta gäller särskild där bestånd av jätteloka sträcker sig över fastighetsgränsen till kommunägd mark (samordnad åtgärd).

2. Syfte

Växten är problematisk för människor och den biologiska mångfalden. Artens enorma spridningsförmåga gör att en samordning av bekämpning behövs.

Alla berörda markägare behöver hjälpas åt för en effektiv bekämpning.

Syftet med planen är att stoppa spridningen genom att förhindra blomning och fröspridning och successivt minska bestånden. Målet är att minimera artens utbredning i kommunerna och att sedan fortlöpande kontrollera att utbredningen förblir minimal. Särskild vikt läggs på bostadsområden och områden där människor vistas frekvent för att minimera hälsofarliga effekter.

Med planen som utgångspunkt kan länsstyrelsen besluta om åtgärder för de fastighetsägare som inte bekämpar jättelokan i tillräcklig utsträckning.

3. Utbredning

Jätteloka växer på ett flertal platser i BKTs verksamhetsområde, både på kommunal-, statlig- och privatägd mark. Arten förekommer ofta intill vattendrag, längs banvallar och vägar, på ruderat mark (störda näringsrika platser till följd av markpåverkan så som grävning), avskrädeshögar eller på mark i träda. Jättelokan gynnas i solbelysta lägen på näringsrik frisk till fuktig mark, men förekommer också i glesa skogar och i skogsbryn. Den kan förekommer som enskild planta, men oftast bildar den större mer eller mindre täta bestånd.

I Bergslagen finns stora bestånd med jätteloka i Stråssa, i Nora vid bussgatan, Hällefors och Kopparberg vid järnvägen, i Bångbro vid Bångbrokanalens östra ände, samt många andra mindre områden eller enskilda plantor runt om i kommunerna. Någon fullständig inventering är inte genomförd.

4. Bekämpningen av jätteloka

Det finns olika metoder som kan användas vid bekämpning av jättelokan. Eftersom jättelokans frön har en grobarhet på mellan 7-10 år behöver man utföra bekämpningsåtgärder och uppföljning av dessa under en tioårsperiod för att säkerställa att växten är borta.

På grund av att omständigheterna är olika på de platser där jättelokan växer är det svårt att ge något klart råd om vilken metod som är bäst. Metoden bör väljas av den som utför arbetet, utifrån förutsättningar och i samråd med miljökontoret eller BKT.

4.1. Vikten av samordning

I BKTs verksamhetsområde har tidigare gjorts insatser för att utrota jättelokan. Dessa insatser har inte varit tillräckligt kraftfulla och inte heller tillräckligt kontinuerliga. För att lyckas och sänka kostnader över tid krävs information, samordning och uppföljning.

BKT eller BMB ska tillhandahålla ett datorbaserat kartsystem (GIS) där växtens förekomst, åtgärd och resultat noteras. Jättelokans utbredning ska följas upp till tio år efter att sista plantan har tagits bort.

4.2. Metoder för bekämpning av jätteloka

Vid alla bekämpningsmetoder ska man vara noga med att **blom- och fröställningar tas bort och lämnas till förbränning** (ingen kompostering!). Det gäller såväl vid mekanisk som vid kemisk bekämpning.

Vid all kontakt med jättelokan ska **hud och ögon skyddas** (se arbetsmiljö)! Först när växtdelarna är vissna kan giftet anses vara nedbrutet.

4.2.1. Mekanisk bekämpning

Mekanisk bekämpning syftar till att växten svälts ut genom att kapa de ovanjordiska delarna av växten, vilket gör att rötterna tvingas använda lagrad näring för att växa upp igen. Detta gör att växten tröttnas ut genom upprepade åtgärder.

Jordbearbetning, rotkapning och uppgrävning tar däremot död på växten direkt.

Bete fungerar som mekanisk bekämpning. I hästagar kan tramp bidra till att växterna förstörs. Nedan redovisas slåtter, bete, rotkapning, uppgrävning och jordbearbetning.

4.2.1.1. Slåtter

Slåtter kan utföras med olika redskap.

- Slåttermaskiner
- Handburna maskiner som trimmer och röjsåg
- Handredskap som lie

Bestånden bör slås minst tre gånger per år för att uppnå en effektiv bekämpning eftersom plantorna sätter nödsrott.

Slåttermaskiner

Där ytan är lämpad kan det användas traktormonterade slåttermaskiner som t.ex. slaghack eller slåtterbalk (äldre modeller är mindre lämpad). Manuella efterarbeten behövs där maskinen inte kommer åt. Nackdelen är att växtsaften sprids ganska okontrollerat och annan metod rekommenderas där människor vistas.

Vid användning av slåttermaskiner ska man tänka på att

- utföra åtgärden 2-3 ggr per säsong med en tidigt första åtgärd så jättelokal inte kommer i blom
- bakmonterade maskiner kan leda till att plantor knäcks, men inte bryts av och kan komma i blom liggande
- risken finns att en dimma av växtsaft sprids och kan komma in i hytten
- monteringsarbeten på maskinen kan medföra att man kommer i kontakt med växtsaften
- ytan ska efter slåtter inte användas därför att risk föreligger för hudkontakt med växtsaften tills växtdelarna har vissnat

Trimmer och röjsåg

Även med trimmer och röjsåg sprids växtsaften ganska okontrollerat på platsen. Trimmer kan vara för svagt om jättelokal har växt till med stabila stjälkar. Vid arbeten med röjsåg kan man såga ner träd som är på väg upp och som kan skugga ut jättelokal på sikt.

Vid användning av trimmer eller röjsåg ska man tänka på att

- utföra åtgärden 2-3 ggr per säsong med en tidigt första åtgärd så jättelokal inte kommer i blom
- Personalen måste skyddas med heltäckande kläder och ansiktsskydd (se arbetsmiljö)
- risken finns att en dimma av växtsaft sprids, andningsskydd rekommenderas
- monteringsarbeten på trimmern/röjsågen kan medföra att man kommer i kontakt med växtsaften
- ytan ska efter slåtter inte användas därför att risk föreligger för hudkontakt med växtsaften tills växtdelarna har vissnat

Handredskap som lie

Spridning av växtsaften blir begränsad. Vid sena insatser där blom- och fröställningar behöver samlas in rekommenderas att även använda sekator. Det är dock tidskrävande att bearbeta stora ytor. I bestånd med träd och sly kan hanteringen av en lie vara besvärlig. Det rekommenderas att specialtillverka en böjd skaftförsedd kniv eller korta ner en lie. För att öka effekten kan manuella åtgärder eventuellt kombineras med salt eller ättika (kombinationsmetoden är ej utvärderat).

Vid användning av handredskap ska man tänka på att

- utföra åtgärden 2-3 ggr per säsong med en tidigt första åtgärd så jättelokal inte kommer i blom
- tänk på hur man hanterar arbetsredskap som har kommit i kontakt med växtsaften
- personalen måste skyddas med heltäckande kläder och ansiktsskydd (se arbetsmiljö)

4.2.1.2. Bete

Får och kor betar gärna jättelokal, och det anses vara en effektiv metod. Djuren bör släppas på bete tidigt på säsongen då plantorna är späda för att ge en effektiv bekämpning. Äldre exemplar

av jättelokan (träiga och ihåliga) betas inte av djuren. Ett kontinuerligt betestryck som eventuellt kombineras med nedhuggning eller slåtter kan på lång sikt utrota bestånden. Djuren kräver dock en noggrann kontroll eftersom växtsaften även hos djur orsakar utslag vid kontakt med hud eller slemhinnor. Ställen där inte pälsen täcker huden fullt ut, så som mule, juver och huden kring ögonen ska kontrolleras noga. Hästar kan komma i kontakt med grova stjälkar när de rullar sig på betet. Mörk pigmenterade djur så som mörka får ska vara mindre känsligt för den fototoxiska reaktionen på grund av pigmenteringen. Vid bete ska man tänka på att

- bekämpa plantor utanför beteshagen manuellt

4.2.1.3. Rotkapning och uppgrävning

Rotkapning eller uppgrävning tar normalt död på växten direkt. Åtgärden är mycket effektiv men tidskrävande och lämpar sig för minde bestånd upp till 200 växter.

Metoden innebär att man kappar av pålroten några centimeter under tillväxtpunkten, som finns vid eller strax under markytan, vid övergången mellan rot och stam. Rotkapning bör ske under våren för att undvika blomning/fröning. Ett alternativ till rotkapning är uppgrävning. Detta kan vara ett alternativ om det gäller ett fåtal plantor eller att plantorna är så små att rotkapning försvåras. Växten grävs då upp för att sedan ligga och torka alternativt tas med i sopsäckar (särskilt i frekventerade områden).

Ritning: Peter Leth, County of Vestsjælland, Danmark

4.2.1.4. Jordbearbetning

Ytterligare alternativ kan vara plöjning eller användning av en kultivator eller jordfräs. Dessa metoder är dock endast lämpliga om området är ointressant ur natursynpunkt. Även dessa metoder måste följas upp två till tre gånger per säsong.

4.2.2. Kemisk bekämpning

Den kemiska bekämpningen av jättelokan utförs mestadels med herbicider som innehåller glyfosat (t.ex. Glyphonova eller Roundup). Eventuellt kan en kombinerad mekanisk bekämpning med användning av salt eller ättika lyckas.

Bekämpningen ska ske i enlighet med Naturvårdsverkets föreskrifter om spridning av kemiska bekämpningsmedel (SNFS 1997:2). Skyddsbestämmelser gällande spridning av kemiska bekämpningsmedel för godkända preparat ska följas.

4.2.2.1. Herbicid

När man använder glyfosat rekommenderas stämpling eller avstrykning och inte besprutning. Båda stämpling och avstrykning innebär att man bekämpar växterna individuellt. Detta gör att det går åt mindre mängder av bekämpningsmedel än om beståndet hade besprutats. Besprutning är olämpligt när det gäller bekämpning av jätteloka eftersom all omkringliggande växtlighet också dör. Troligtvis finns då frön av jätteloka kvar i marken (fröbanken) vilket gör att de kan gro utan konkurrens från annan växtlighet, jättelokorna gynnas då totalt sett och beståndet utbreder sig snabbt över området.

Likväl som mekanisk bekämpning är det en fördel om kemisk bekämpning utförs på våren. Det är lättare att behandla varje enskild planta om inte jättelokorna har hunnit växa sig så höga.

Glyfosat ska inte användas vid regn eller innan det börja regna. Väderleksprognosen bör förutspå en vecka utan nederbörd. Dessutom måste glyfosat verka på de gröna växtdelarna i en

vecka utan att hugga av stjälk eller blad eftersom glyfosat blockerar en för växter viktig enzyymbildning.

För att öka effekten och säkerställa bekämpningens omfattning rekommenderas att tillsätta livsmedelsfärg och diskmedel. Diskmedlet bryter ytspänningen och färgen indikerar de plantor som har behandlats.

4.2.2.2. Salt eller ättika

Som alternativ till uppgrävning, särskild där stenar gör grävning omöjligt kan man hugga av stjälken och hålla salt eller ättika i den ihåliga stjälken. Med ett armeringsjärn eller liknande kan man först luckra upp roten för att öka effekten. Målet är att skada tillväxtpunkten som ligger i eller strax under jordytan. Denna metoden är ännu inte beprövat.

4.3. Tidpunkt

Bekämpningen bör ske tre gånger om året. Bekämpning under våren är lämpligt då jättelokan är som mest kraftfull och expansiv. Växten tar då näring från roten och etablerar nya blad. Genom att avlägsna bladen kan inte växten ta upp solljus och roten utarmas. Viss bekämpning bör även ske under sommaren då jättelokan använder en stor del av sin energi på blomning och frösättning. Om man hugger av stjälkarna under den här perioden kan jättelokan förlora en stor del av energin. Fröställningarna ska vid bekämpningen flyttas bort och förstöras för att undvika spridning. Ligger de kvar kan fröna mogna. Under hösten är det lämpligt att bekämpa exemplar som blommar sent, bladrossetter som hunnit växa ut samt frön som hunnit gro efter solexponering.

4.4. Val av metod

Ovan har ett antal metoder för att bekämpa jätteloka beskrivits. Då förutsättningarna är olika i områdena där bestånden finns går det inte att ge något allmängiltigt råd om vilken metod som ska användas. Metodvalet bör göras av den som utför arbetet utifrån de förutsättningar som råder på platsen och i samråd med BKTs parkenhet eller miljökontoret.

Oavsett vilken metod som används, måste man alltid se till att förstöra eventuella blom- och fröställningar genom bränning, annars kan fröna mogna i efterhand.

Om bekämpningen kommer igång sent under säsongen bör man prioritera att förhindra blomning och fröspridning. Detta innebär att man i första hand bör ta hand om de stora plantorna eftersom de kan antas vara blomningsklara.

Med hänsyn till natur och miljö och i enlighet med miljöbalkens allmänna hänsynsregler bör kemiska bekämpningsmedel undvikas. I första hand bör därför en mekanisk bekämpningsmetod användas. Många av jättelokabestånden växer dock i besvärlig terräng, såsom i branta sluttningar ner mot vattendrag, i stengårdsgårdar eller i trädriddåer. Ytterligare ett problem kan vara att bestånden är så pass utbredda att det är orimligt att gå på dem mekaniskt. I dessa fall får man använda sig av kemisk bekämpning. Den kemiska bekämpningen bör ske genom avstrykning, stämpling eller annan likvärdig metod.

4.5. Prioritering

I första hand ska stora enskilda plantor elimineras eftersom en planta som fröar av sig kan ger upphov till nya svårbekämpade bestånd. Sedan ska miljöer där människor och särskilt barn vistas prioriteras. Viktigt är också en begränsning av spridningen vid vattendrag då påverkan på naturmiljön kan blir stora.

4.6. Fel i bekämpning som ska undvikas

Att

- lämna kvar blom- eller fröställningar,

- ta bort konkurrensvegetation (särskilt vid användning av herbicid),
 - utföra för få bekämpningsinsatser och
 - låta bli att övervaka områden där det har funnits jätteloka (10 år)
- kan göra bekämpningsinsatser ogjorda.

Vil all hantering av jätteloka ska kontakt med växtsaften undvikas. Detta gäller även skyddskläder eller arbetsredskap som är kontaminerade med växtsaften.

5. Handlingsplan och strategier

5.1. Planens omfattning

Bekämpningsplanen gäller med stöd av Statens jordbruksverks föreskrifter om bekämpning av jätteloka (SJVFS 1998:31) all mark i Bergslagens kommunaltekniks verksamhetsområde. Kommunernas egen mark omfattas av en särskild åtgärdsplanering, där Bergslagens kommunalteknik utför bekämpningen av jätteloka.

5.2. Planering av åtgärder

BKT planerar och följer upp åtgärder på kommunalägd mark och i kommunens väghållningsområde.

5.3. Information till markägare och allmänhet

BMB och BKT ger information till allmänheten gällande hälsorisker och bekämpning av jätteloka via sina hemsidor. En broschyr som rikta sig till markägare ska arbetas fram.

5.4. Datahantering och utvärdering

Nya observationer av bestånd rapporteras in till BMB. Miljökontoret bedömer omfattningen och lämpliga åtgärder och informerar därefter fastighetsägaren eller nyttjanderättshavare. Miljökontoret ansvarar för att dokumentera den information om bekämpning som inkommer liksom dokumentation av bekämpning på kommunal mark. På grund av att utbredningen varierar med tiden krävs ett system för dokumentation av utbredningen som är lätt att uppdatera. Ett GIS-skikt har därför upprättas där alla observationer av jätteloka ritas in.

5.5. Projekt

För att nå resultat projektsätts bekämpningen.

5.6. Tidplan

Tidplan fastställs i projektdirektiv enligt 5.5.

6. Ansvar

För mark som ägs av Hällefors, Lindesberg, Ljusnarsberg och Nora kommuner verkställer Bergslagens kommunalteknik bekämpning av jätteloka i enlighet med bekämpningsplanen. Längs allmänna vägar är det Trafikverket som ansvarar för borttagning av jätteloka inom vägområdet. Längs kommunala vägar är Bergslagens kommunalteknik ansvarig. Längs enskilda vägar finns inget vägområde men längs dessa vägar har respektive fastighetsägare genom t.ex. samhällighetsföreningar ansvaret för bekämpning.

På järnvägsmark ansvarar spårhållaren (normalt Trafikverket) för bekämpningen.

I vissa fall kan ledningsägare (nyttjanderättshavare) vara ansvarig.

I övrigt ansvarar markägaren eller nyttjanderättshavare för bekämpningen.

Enligt 2 § SJVFS 1998:31 kan länsstyrelsen som ett led i bekämpningen av jättelokan besluta om vilka åtgärder en fastighetsägare eller nyttjanderättshavare ska vidta för att bekämpa jätteloka.

6.1. Arbetsfördelning

Arbetsfördelning f BMB och BKT tydliggörs i projektdirektivet.

6.2. Arbetsmiljö

Vid alla arbeten där personal kan komma i kontakt med växtsaften ska heltäckande skyddskläder användas. Närmare bestämt är det en overall som skydda mot stänk, visir (genomsynlig plast), gummihandskar. Kontakt med arbetsredskapen eller skyddskläders utsida ska undvikas efter utförda arbeten. Arbetsmaterialet ska märkas med en tydlig varning så ingen annan kommer i kontakt med växtsaften.

Vatten, tvål och ögonusch ska tillhandahållas på arbetsplatsen.

För hantering av kemiska bekämpningsmedel hänvisas till gällande föreskrifter.

6.3. Rutiner

BKTs anvisningar för schaktarbeten behöver kompletteras för att minimera risk för spridning av jätteloka genom jordtransporter och maskinflytt.

7. Lagstiftning

I statens jordbruksverks föreskrifter om bekämpning av jättelokan (SJVFS 1998:31) kan kommunen eller länsstyrelsen i samråd med kommunen upprätta en bekämpningsplan för bekämpning av jättelokan. Om en sådan plan finns kan länsstyrelsen besluta om åtgärder som fastighetsägare eller nyttjanderättshavare måste vidta för att bekämpa jättelokan:

- vid förekomst inom område som är värdefullt ur natursynpunkt
- vid förekomst inom annat område där det är påkallat av allmänt intresse
- för att hindra spridning till annan fastighet
- vid förekomst intill vattendrag och det föreligger risk för fröspridning via vatten.

Vid kemisk bekämpning gäller Naturvårdsverkets föreskrifter om spridning av kemiska bekämpningsmedel (SNFS 1997:2)

8. Resurser och kostnader

Bedöms i projektdirektivet.

9. Källförteckning och länkar

Nielsen, C., H.P. Raven, W. Nentwig och M. Wade (ansv. utgivare), 2005. Praxisleitfaden Riesenbärenklau – Richtlinien für das Management und die Kontrolle einer invasiven Pflanzenart in Europa. Forest & Landscape, Danmark, Hoersholm, 44 pp..www.giant-alien.dk

Kils kommuns bekämpningsplan för jätteloka *Heracleum mantegazzianum*, 2010-02-10

Information om hur man bekämpar jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*) och varför, Halmstad stadskontor

Statens jordbruksverks föreskrifter om bekämpning av jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*); SJVFS 1998:31

Bekämpningsplan för jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*) i Värmdö kommun 2011-12-06

Naturvårdsverket informerar – Bekämpning av jättelokan, 1990

Bekämpningsplan för Jätteloka i Karlskoga kommun 2012-2021, 2012-08-23

Bilagor:

1. Statens jordbruksverks författningssamling: Statens jordbruksverks föreskrifter om bekämpning av jättelokan (*Heracleum mantegazzianum*) (SJVFS 1998:31)

Handläggare Arne Tschentscher
Stadsträdgårdsmästare
Bergslagens kommunal teknik

Eva Jonsson
Förbundschef